

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра журналістики та українознавства

06-10-77М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних завдань та самостійної роботи з
навчальної дисципліни «**Політологія**»
спеціальності «Журналістика» для здобувачів вищої освіти
першого (бакалавського) рівня за освітньо-професійною
програмою «Журналістика» спеціальності 061
«Журналістика» денної та заочної форми навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою
з якості ННІЕМ
Протокол № 2
від 19 жовтня 2021 року

Рівне – 2021

Методичні вказівки до виконання практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Політологія» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійною програмою «Журналістика» спеціальності 061 «Журналістика» денної та заочної форми навчання [Електронне видання] / Шинкарук А.Л. – Рівне : НУВГП, 2021. – 26 с.

Укладач: Шинкарук А. Л., кандидат політичних наук, доцент кафедри журналістики та українознавства.

Відповідальний за випуск: Малевич Л. Д., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри журналістики та українознавства.

Керівник групи забезпечення – Супрун В. М., доктор філологічних наук, професор кафедри журналістики та українознавства.

© Шинкарук А.Л., 2021
© НУВГП, 2021

ЗМІСТ

1. ВИМОГИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
3. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	12
МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	22
ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ	22
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	23

Вступ

Курс «Політологія» покликаний забезпечити необхідний рівень знань про політичні реальності, норми політичної поведінки, демократичні цінності, допомогти опанувати методологію аналізу політичного життя, виробити світоглядні критерії оцінки поточних політичних подій, навчити застосовувати політологічні знання в суспільно-політичній практиці, у своїй цивільній діяльності. Програма курсу містить у собі теоретичний, історичний, соціологічний, етичний і міжнародний аспекти політики, що дозволяє одержати досить повне представлення про світ політичного і сприяє виробленню в студентів відповідних навичок і умінь для їхньої майбутньої професійної діяльності.

Предметом навчального курсу дисципліни „Політологія” є особливості формування і розвитку політичної системи суспільства.

Основними завданнями навчального курсу дисципліни “Політологія” є:

- отримати базові знання про політику, політичні системи та процеси;
- дослідити вплив політичного життя на особистісну позицію студента;
- навчити розрізняти політичні процеси, що відбуваються в Україні та світі;
- сприяти політичній соціалізації та підвищувати політичну культуру.

1. ВИМОГИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Інтернет журналістика» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Журналістика» підготовки бакалавра спеціальності 061 «Журналістика». Вимоги до знань та умінь визначаються галузевим стандартом вищої освіти України.

У процесі викладання курсу передбачено формування таких *компетенцій*:

ЗК 01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 02. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 03. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 06. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 07. Здатність працювати в команді.

ЗК 08. Здатність навчатися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 09. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

У результаті освоєння дисципліни студенти повинні:

ПР 02. Застосовувати знання зі сфери предметної спеціалізації для створення інформаційного продукту чи для проведення інформаційної акції.

ПР 08. Виокремлювати у виробничих ситуаціях факти, події, відомості, процеси, про які бракує знань, і розкривати способи та джерела здобування тих знань.

ПР 09. Оцінювати діяльність колег як носіїв прав і обов'язків членів суспільства, представників громадянського суспільства.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Наука про політику

Політика як об'єкт дослідження. Основні діючі фактори і суб'єкти політики. Співвідношення політики і політичного в науковому знанні. Різноманіття визначень політики: основні трактування. інституціональний і соціологічний підходи в розумінні політики. економічні дефініції. Стратифікаційні і правові визначення політики. Конкретно-консенсуальні визначення. Діяльнісні та теологічні визначення політики. Науково сконструйовані визначення.

Об'єкт і предмет науки політології. Структура політології як науки. Система її основних методів дослідження. Функції політичної науки.

Місце політології і її роль у науці і суспільстві. Відношення політології й інших суспільних наук філософії, соціології, історії, економічній теорії й ін.). Політологія і приватні політичні науки. Значення науки політології і її роль у житті суспільства.

Тема 2. Політика як сфера громадського життя

Походження політики і її соціальна природа. Роль політичної свідомості у формуванні політики. Внутрішні властивості політики. Раціональність і ірраціональність в політиці. Сутність і основні риси політики. Форма, зміст і процес політики. Політі-, полісі- і політікс-дослідження. Елементи і рівні політики.

Суспільство як цілісний соціальний організм. Політичне життя суспільства. Границі політики в суспільстві. Область поширення політики. Рухливість границь політики. Внутрішня і зовнішня політика в суспільстві. Тоталітарне й анархістське трактування політики. Лібералізм і кейнсіанство. Проблема класифікації політики. Характер відносин політики з іншими сферами суспільства. Політика й економіка. Політика і право. Політика і мораль: загальне і специфічне. Соціальна політика: сутність і проблеми. Національна політика: її значення в сучасному суспільстві. Духовна політика. Державна політика як особливий вид діяльності в суспільстві. основні рівні її прояву.

Людський вимір політики. Політичний прояв гуманізму. Цілі, методи і засоби в політиці. Насильство і ненасильство в політиці.

Тема 3. Влада

Влада як центральна проблема дослідження політичної науки. Різноманіття визначень влади. Політична влада як специфічний характер відносин між соціальними і національними спільнотами й особистостями. Походження влади як суспільного явища: генезис, відносини, принципи, інститути. Сутність влади - відносини керівництва і підлеглих, постійна боротьба за володіння інститутами влади. Структура влади. Суб'єкт влади. Об'єкт влади. Природа підпорядкування.

Поняття ресурсів влади. Типологія ресурсів. Економічні й ідеологічні фактори влади. Види влади. Способи володарювання. Взаємодія політичної й іншої влади.

Поняття політичної держави. Легітимність влади. Типи політичної легітимності і способи легітимації по М. Веберу. Харизматична влада. Ефективність влади в сучасному суспільстві. Демократичні критерії влади. Влада і політичний плюралізм.

Тема 4. Політичні системи та режими

Політична система суспільства: поняття, її сутність, загальна характеристика. Різні підходи до аналізу політичних систем. Концепції політичної системи суспільства в роботах Т. Парсонса, Д. Гестоня, Г. Алмонда, С. Ліпсета. Порівняльний аналіз основних політичних систем суспільства. Системний аналіз при розробці моделі політичної системи. Типологія політичних систем.

Співвідношення понять "політична організація" і "політична система" суспільства. Структурні компоненти політичної системи: політичні відносини, політичні інститути, політична свідомість, політична культура, політичні норми. Основні функції політичної системи сучасного суспільства. Функції "на

вході" і функції "на виході" політичної системи. Визначення основної функції системи.

Різні види політичних інститутів (організацій): їхня загальна характеристика і роль у соціально-політичному житті суспільства.

Становлення і функціонування політичної системи в сучасній Україні.

Політичний режим як характер і способи взаємин влади, суспільства й особистості. Взаємозв'язок політичного режиму з формами правління і типом політичної системи. Тип політичного режиму як одна з можливих основ для класифікації політичних систем сучасного суспільства. Класифікація політичних режимів. Авторитарні і групократичні політичні режими. Протиставлення "тоталітаризм - лібералізм" і "авторитаризм - демократія" як можлива класифікацію політичних режимів.

Тема 5. Держава

Сутність держави. Широке і вузьке значення терміна "держави". Мислителі Нового часу про співвідношення понять "держави" і "суспільство". необхідність підпорядкування держави інтересам суспільства. Загальні ознаки держави. Держави як суб'єкт міжнародних відносин. Причини виникнення держави. Соціальні, економічні, демографічні, психологічні й інші фактори появи держави.

Відносини між державою й особистістю. Традиційний і конституційний етапи розвитку держави, їх відмінності. Конституція як документ, що обмежує сваволу держави у відношенні особистості. права і свободи особи як найважливіша частина змісту сучасних конституцій. Цивільне суспільство. Формування концепції цивільного суспільства. Структура цивільного суспільства. Цивільне суспільство і правова держава. Принципи правової держави. Верховенство закону у всіх сферах громадського життя. Непорушність свободи особистості, її прав і інтересів, честі і достоїнства, їхня охорона і гарантованість.

Взаємна відповідальність держави й особистості. Суспільний контроль і стан законності.

Правова держава - ідея і дійсність. Пошуки альтернативи правовій державі. Концепція соціальної держави. Цілі і функції соціальної держави. Кейнсіанська модель суспільного розвитку. Практичне здійснення теорії "держави загального благоденства" у розвинутих країнах Заходу. Правова соціальна держава. Співвідношення соціального і правового принципів. Тенденції розвитку держави.

Устрій сучасної держави. Форми правління. Референдум. територіальної пристрій.

Тема 6. Особистість в політиці. Лідерство

Особистість як суб'єкт політичної діяльності. Проблема особистості як суб'єкта політичної діяльності. Різні типи політичної поведінки особистості. Мотивації: матеріальні, соціокультурні, політико-правові – передумови участі особистості в політичних подіях. Рівень і форми політичної участі.

Значення політики для особистості і роль особистості в політиці. Проблема оптимального співвідношення політичних інтересів особистості і суспільства. Умови становлення особистості як справжнього суб'єкта політики.

Політична соціалізація як процес включення особистості в політику і передачі політичного досвіду наступним поколінням. Поняття "політичної соціалізації". Основні етапи, рівні, напрямки політичної соціалізації. Її стадії і механізми. Деякі форми політичної соціалізації: політична активність, індиферентність, конформізм.

Природно-історичний контекст протікання процесу соціалізації конкретної особистості. Основні фактори процесу політичної соціалізації.

Роль різних соціально-політичних інститутів у формуванні особистості людини. Роль родини, школи, загальноосвітніх інститутів, груп однолітків у процесі політичної соціалізації. Релігія і церква як фактор процесу соціалізації людини. Вплив

засобів масової інформації на свідомість і поведження людей. Політичне відчуження: можливість і шляхи подолання. Класичні і сучасні теорії політичних еліт. Політичне лідерство. Італійська школа політичної соціології початку ХХ століття і її роль у розвитку ідей макіавеллізму. Поняття "меритократія". К. Маннгейм - "еліта здібностей" займає місце "еліти крові" і "еліти багатства". Зміна змісту поняття "еліта" у концепціях неолітизму на рубежі ХХ-ХХІ століть. Поняття лідерства. Ідеї лідерства в історії. Визначення лідерства. Об'єктивна і суб'єктивна сторони лідерства. Природа політичного лідерства. Я-концепція політичного лідера. Потреби і мотиви лідерів, що впливають на політичне поведження. Стиль прийняття політичних рішень. Стиль міжособистісних відносин політичного лідера. Влада харизми. Культ особистості вождя. Створення іміджу політика. Типологія лідерства. Функції лідера. Сучасні тенденції розвитку політичного лідерства.

Тема 7. Політична ідеологія і свідомість

Сутність політичної свідомості. Індивідуальна і групова політична свідомість. Політична свідомість як сукупність представлень, що опосередковують відносини суб'єктів до явищ політичної влади. Залежність політичної свідомості від наявності спеціальних знань і різноманітних форм участі людини у відносинах влади. Способи формування політичної свідомості. Структури політичної свідомості: гносеологічна, аксіологічна, соціологічна. Функції політичної свідомості. Політична свідомість і політичне поведження.

Вживання терміна "ідеологія" (А. де Тресі, ХVІІІ в.). Ідеологія - вчення про ідеї. Ідеологія ірраціоналізму і "здоровий глузд", їхня роль у політику. Сутність і функції політичної ідеології. Рівні політичної ідеології. Політична ідеологія і політична психологія. Механізм реалізації політичної ідеології. Політичне поведження як різновид соціальної активності суб'єктів. Політичне поведження - універсальна характеристика політичного життя. Основні типи політичного поведження.

Марксизм-ленінізм як "наукова" ідеологія. Соціал-демократична ідеологія. Лібералізм і неолібералізм. Консерватизм і неоконсерватизм. Фашизм. Національні ідеології. Інтегративна ідеологія для України.

Тема 8. Конфлікт і політика в умовах постіндустріального суспільства

Визначення конфлікту. Два основних теоретичних напрямки в трактуванні місця і ролі конфлікту як соціального явища. Структура і функції в суспільстві. Джерела політичних конфліктів усередині і поза- політичним співтовариством. Умови, передумови виникнення, рівні конфлікту і стадії його розвитку. Основні підходи до типології. Громадянська війна як особливий тип конфлікту. Специфіка етнополітичних конфліктів. Роль і місце локальних воєн у сучасному житті суспільства.

Роль конфліктології і політичного знання у формуванні теорії безпечного, стійкого існування людства й індивіда. Сучасна теорія вирішення конфлікту, основні концепції. Метод політичної комунікації, теорія ігор і аналіз прийнятих рішень у політичному моделюванні, прогнозуванні і регулюванні конфліктних ситуацій. Зміст, особливості основних стадій процесу врегулювання. Різноманіття методів вирішення конфліктів. "Терапевтичний" (затяжний процес) вихід з конфлікту і "хірургія" - "шок". Умови втручання держави і його інститутів у конфлікт. Основні заходи урядів по зм'якшенню або вирішенню конфліктів. Специфіка вирішення конфлікту в демократичних, авторитарних і тоталітарних системах. Складність досягнення компромісу і консенсусу в суспільствах перехідного типу.

Джерела сучасної української кризи. Етапи, сфери і динаміка розвитку політичного конфлікту. Об'єктивні і суб'єктивні причини загострення і специфіка етнологічних конфліктів, їх зміст. Динаміка міжнаціональних конфліктів. Політичні й інші способи вирішення міжетнічних конфліктів. Роль національної інтелігенції в вирішенні міжнаціональних конфліктів. Основні

принципи зняття загострення міжнаціональних відносин. Шляхи і засоби пошуку політичних компромісів і згоди. Практика вирішення міжнаціональних конфліктів (світовий досвід, сучасна Україна).

3. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Завдання 1. Політичні психотипи

Визначити власний політичний психотип

<https://www.16personalities.com/uk>

Завдання 2. Бачення політики

На основі лекційного матеріалу, визначень з праць теоретиків або практиків, сформувані власне ставлення до політики.

Яку модель ви оберете? Які умови щодо політики там визначені? Які перспективи такого визначення?

Завдання 3.1. Критерії класифікації ресурсів влади

Існує декілька критеріїв класифікації ресурсів влади:

- а) характер і тип носія влади;
- б) залежність від системи владних структур;
- в) антропологічний принцип;
- г) національно-етнічна єдність.

Яка підстава для класифікації представляється вам принциповішою?

Завдання 3.2. Приклади практичної реалізації владних повноважень

Що є кращим прикладом практичної реалізації владних повноважень?

- а) примушення і тиск зі сторони А змушує Б зробити щось таке, чого він сам ніколи б не зробив;

- б) Б виконує продиктовані вимоги в обмін на винагороду зі сторони А;
- в) А вимушує Б зробити щось, що завдає збитку інтересам Б;
- г) Б здійснює дію з єдиною метою дістати схвалення зі сторони А.

Завдання 3.3. Який ресурс влади найбільшою мірою залежить від засобів масової інформації?

Який ресурс влади найбільшою мірою залежить від засобів масової інформації?

- а) інтерес;
- б) розподіл матеріальних благ;
- в) примушення;
- г) переконання.

Завдання 4.1. Умови зміцнення політичної стабільності
Які з вказаних умов сприяють зміцненню політичної стабільності?

Завдання 4.2. Причини створення теорії політичної системи
Які обставини «підштовхнули» політологів до створення теорії політичної системи?

Завдання 4.3. Основні поняття політичних режимів
Використовуючи таблицю основних термінів визначити правильні відповіді

https://drive.google.com/open?id=1jjv_-TzOwKEMyI_fZZYNgHsM-QgJv_T3UhCDH7yE8qY

Завдання 5.1. Співвідношення позицій, що в правовій державі існує пріоритет і верховенство закону, або— непорушності свободи особи, її прав і інтересів.

Як ви відноситеся до позицій, одна з яких полягає в тому, що в правовій державі існує пріоритет і верховенство закону, а друга—стоїть на непорушності свободи особи, її прав і інтересів. Аргументуйте свій погляд на співвідношення між даними ціннісними підходами.

Завдання 5.2. Ознаки правової держави

З вказаних ознак виберіть ті, які характерні для правової держави. Спробуйте визначити їх порядок по ступеню важливості.

Завдання 5.3. Ознаки держави

Сформулюйте два визначення, в одному з яких поняття «держава» мала на увазі б країну, а в другому—вищі інститути влади.

Основним інститутом політичної системи є держава. Саме держава виступає офіційним представником всього суспільства, від його імені ухвалюються владні рішення, обов'язкові для всього суспільства, вона додає політичній системі цілісність і стійкість. Чим відрізняється держава від інших політичних і соціальних інститутів?

- а) тим, що забезпечує і гарантує матеріальне благополуччя всім членам суспільства;
- б) монополією на легітимне насильство;
- в) здійсненням тотального контролю за всіма сферами життєдіяльності;
- г) вищим ступенем інституалізації влади.

Назвіть основні ознаки держави.

Завдання 6.1. Характерні риси і стиль лідерства

Визначте характерні риси і стиль лідерства наступного типологічного ряду: "зомбі", "лідер-самотній вовк", "лідер-хрестоносець".

Завдання 6.2. Політичні портрети сучасних лідерів

Використовуючи різні методики і теоретичні підходи, складіть політичні портрети сучасних лідерів.

Завдання 6.3. Еліти

Прокоментуйте і порівняйте визначення еліти, дані:

а) американським соціологом С. Ліпсетом: "У самому загальному змісті вона позначає ті позиції в суспільстві, що знаходяться нагорі цілих соціальних структур, тобто найвищі позиції в господарстві, правлінні, армії, церкві, громадських організацій, освіти..."

б) директором Інституту соціальних досліджень Штутгартського університету Г. Ендрувайтом: "Еліта—це один з основних суб'єктів суспільно-політичного процесу, і поведження цього суб'єкта, так само як і детермінанти його поведження, стають важливим фактором, що впливає на хід політичного розвитку і функціонування політичної системи, тобто еліти—суть групи, здатні впливати на суспільні процеси, насамперед—на розвиток суспільства".

Завдання 6.4. Політична ідентифікація

Спробуйте визначити в своїй групі політичну ідентифікацію більшості. Розкрийте причини виявлених електоральних переваг.

Завдання 6.5. Політичний протест

Сформулюйте декілька можливих причин і цілей політичного протесту. Спробуйте розробити сценарій політичного хепенінгу для виразу політичного протесту

Завдання 6.6. Основні риси української політичної культури

Спробуйте сформулювати і назвати основні традиційні риси української політичної культури.

Виберіть з приведених нижче висловів ті, які відносяться до а) політичних стереотипів і б) політичних міфів:

- 1) «Якби Президентом став кандидат, що не переміг на виборах, а його суперник, все було б по-іншому. Прості люди відразу б відчули поліпшення життя, із злочинністю було б покінчено, майбутнє визначене».
- 2) «Причиною всіх наших бід і нещастя є діяльність таємної масонської організації, члени якої проникли в найвищі органи влади, захопили основні багатства країни і тепер експлуатують народ».
- 3) «Ця людина дійсно володіє найбільшою проникливістю. Він бачить те, чого не можуть побачити інші. Він знає, як врятувати народ, і може це зробити. Його мужність, енергія і воля дозволяють йому впоратися з найскладнішими проблемами».
- 4) «Раніше все було добре: держава піклувалася про людину, яка відчувала упевненість в завтрашньому дні, люди були добріші, відкритішими, безкорисливими».
- 5) «Політика—справа нечиста. Чесна людина ніколи не піде в

політику. Всі політики, не дивлячись на відмінності в політичних орієнтаціях, єдині—їм би тільки народ обдурити, так у влади утриматися».

б) «Держава завжди в нашій країні обманювала людину. Всі реформи, що проводяться їм, приносили лише біди і страждання простим людям. Від всіх цих змін виграють лише пройдисвіти та шахраї». Чи може суспільство повністю позбавитися міфів? Якщо ви вважаєте, що «ні», то чому? Якщо ви вважаєте, що «так», то яким чином?

Яке з наведених визначень політичної культури представляється вам найбільш відповідним і змістовним?

а) «Політична культура—це ті елементи культури, які мають відношення до правління і політики» (Р. Такер).

б) «Політична культура—це набір підходів, відчуттів і уявлень, що додають впорядкованість і значення політичному процесу і що забезпечують основоположні, початкові положення і правила, які визначають поведінку в політичній системі. Вона включає як політичні ідеали, так і орієнтуючі норми політичного устрою. Політична культура, таким чином, цей прояв психологічного і суб'єктивного вимірів в політиці в агрегованій формі» (Л. Пай).

в) «Політична культура—це система політичних символів, включена в ширшу систему, яку можна позначити терміном «політична комунікація» (Р. Дітмер).

г) «Політична культура суспільства складається з системи емпіричних переконань, експресивних символів і цінностей, що визначають ситуацію, в якій відбувається політична дія. Вона формує суб'єктивну орієнтацію на політику» (С. Верба).

д) «Політична культура є сукупність індивідуальних позицій і орієнтації учасників даної політичної системи. Це суб'єктивна

сфера, створюючи підставу політичних дій і що надає їм значення. Вказані політичні орієнтації включають декілька елементів:

- пізнавальну орієнтацію—дійсне або помилкове знання про політичні об'єкти і ідеї;
  - активну орієнтацію—відчуття зв'язку, ангажованої, протидії і т.д. відносно політичних об'єктів;
  - оцінну орієнтацію—думки і думки про політичні об'єкти, які звичайно припускають використання щодо до політичних об'єктів і подій оцінних критеріїв» (Г. Алмонд і Р. Пауелл);
- е) «Політична культура—це система тих, що історично склалися, щодо стійких і репрезентативних («зразкових») переконань, уявлень, установок свідомості і моделей поведінки індивідів і груп, а також моделей функціонування політичних інститутів і утворюваної ними системи, суб'єктів політичного процесу, що виявляються в безпосередній діяльності, визначають її основні напрями і що тим самим забезпечують відтворення і подальшу еволюцію політичного життя на основі спадкоємності» (Э. Баталов).

Політична культура суспільства. Самооцінка студентами стану і рівня своєї політичної культури

Завдання 7.1. Політичні погляди

Які способи і канали політичної комунікації є найбільш ефективними в Україні?

Що є агентами формування політичної культури? Які суспільно-політичні сили формують політичну культуру?

Завдання 7.2. Прийоми політичної комунікації

Американський інститут аналізу пропаганди, узагальнюючи практику світової журналістики, наводить наступні прийоми, що, на думку фахівців, володіють значною ефективністю:

- 1) «Наклейка ярликів» («привласнення кличок») — наділ особи або ідеї принизливою, образливою або смішною кличкою, епітетом, що підриває їх авторитет;
  - 2) «Рекомендація» («свідчення») — використання для посилення ефекту і навіювання популярності кандидата або передвиборного блоку імен співчуваючих їм відомих артистів, вчених, спортсменів і інших знаменитостей;
  - 3) «Перенесення» — ідентифікація якостей і властивостей якої-небудь особи або політичної ідеї з якостями і властивостями відомих і авторитетних осіб або ідей, тобто оцінка по асоціації.
  - 4) «Прості люди» («свої хлопці») — ідентифікація інтересів інформатора або агітатора з інтересами і сподіваннями простих людей, мовчазної більшості нації, «сіль землі» і т.п.;
  - 5) «Підтасовування карт» — відверта фальсифікація або спотворення дійсних фактів за допомогою прийомів, непомітних для мас;
  - 6) «Блискуча посередність» («наведення рум'ян») — операція звичними, банальними істинами, добре відомими всім, але разом з тим достатньо абстрактними для обивателя, над змістом яких останній звичайно не замислюється;
  - 7) «Спільний вагон» («разом зі всіма») — досягнення бажаної реакції навіюванням думки про її загальноновизнану і розумності («всі так думають», «всі так поступають», «і це правильно»).
- Приведіть приклади використання в російських засобах масової інформації відмічених прийомів пропагандистської дії.

Які з цих прийомів ви спостерігаєте зараз в суспільно-політичних комунікаціях? Наведіть приклади

Завдання 7.3. Завдання ідеологій

Яке з тверджень, на ваш погляд, ближче до істини?

- а) ідеологія є «форма виразу міфологічної свідомості, сублімований спосіб подолання страхів і крахів ілюзій» (Р. Лассуелл);
- б) «ідеологія—це невпізнанна брехня» (Б.А. Льові);
- в) ідеологія—це «залишки» якихось «чуттєвих догм», абсолютних істин, суспільних думок, що базуються на суміші фактів і відчуттів (У. Парето);
- г) ідеологія—це «добровільна містифікація» (К. Маннгейм);
- д) «ідеологіями є системи цінностей, що виступають як політичний світогляд, що володіє силою віри і великим орієнтаційним потенціалом» (Е. Шилз).

Перегляд фільму Brexit. Які комунікаційні прийоми і технології використано? В чому особливість сучасних цифрових технологій в політиці? Чому О. Забужко порівняла сучасну українську політику з серіалом "Чорне дзеркало" і серією про ведмедика Волдо (Waldo Moment)?

Завдання 8.1. Переговори в політиці

Визначте, «силові» і/або «договірні» способи узгодження соціальних інтересів для дозволу наступних конфліктних ситуацій:

- а) страйк шахтарів з вимогою виплати заборгованості по заробітній платні;
- б) стихійний мітинг представників етнічної меншини з вимогою надання державної незалежності даному регіону;
- в) несанкціонована демонстрація ультрарадикальної партії з вимогою скидання існуючого режиму і надання влади

тимчасовому революційному комітету;

г) пікетування будівлі уряду вкладниками збанкрутілого банку з вимогою повернути втрачені гроші.

На думку Р. Дарендорфа, «в багатьох країнах етнічні відмінності стали використовуватися як зброя, направлена проти прав людини. Ця зброя часто підкріплюється так званим фундаменталізмом, який має на увазі, що приналежність до групи створює ауру виняткового, часто псевдорелігійного значення. Приналежність до суспільства розуміється не як питання громадянських прав, які можна розширити, а як сукупність вроджених або успадкованих привілеїв, що вимагають захисту від посягань із сторони сторонніх». Наведіть приклади, підтверджуючі міркування Р. Дарендорфа. Як співвідношення громадянських прав і прав нації?

Чию точку зору ви розділяєте? Які корективи вніс час в трактування позначеної проблеми?

«Всі нації, — писав Р. Моргентау, — відповідно до відведених їм можливостей, прагнуть до одного — захисту своєї політичної, фізичної і культурної ідентичності перед лицем небезпеки вторгнення ззовні». На думку А. Печчеї, «в нашу епоху національний суверенітет, по суті справи, рівносильний масовому самогубству... Чи варто дивуватися, що структура міжнародної будівлі виявляється такою нестабільною і хисткою, якщо вона побудована із старої непридатної цегли — суверенітетів національних держав».

Чию точку зору ви розділяєте? Які корективи вніс час в трактування позначеної проблеми?

На підставі приведених визначень охарактеризуйте структуру і функції соціальних конфліктів:

а) «Під конфліктом я маю на увазі реальну боротьбу між діючими людьми або групами незалежно від того, які витоки цієї боротьби, її способи і засоби, мобілізовані кожною із сторін» (А. Гідденс);

б) Під соціальним конфліктом розуміються «всі структурно проведені відносини протилежності норм і очікувань, інститутів і груп» (Р. Дарендорф);

в) К. Боулдінг описує соціальний конфлікт як «форму протиборства, в якій конфліктуючі партії визнають, що вони переслідують несумісні цілі»;

г) Л. Козер визначає соціальний конфлікт як «ідеологічне явище, що відображає устремління і відчуття соціальних груп або індивідів в боротьбі за об'єктивні цілі: владу, зміну статусу, перерозподіл доходів, переоцінку цінностей і т.п.».

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Основними методами навчання є: лекції, тренінги, ситуаційні завдання, практичні завдання.

ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на практичних, індивідуальних заняттях та консультаціях, результати самостійної роботи студентів) проводиться за такими критеріями:

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень. Ситуаційні вправи, конкретні ситуації та інші завдання творчого характеру (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% – завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки не системного характеру;

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень. Підсумкові оцінки з навчальної дисципліни «Технології публічного управління» виставляються студентам за сумарною кількістю набраних балів, отриманих в результаті поточного контролю.

Позитивні оцінки виставляються тільки тим студентам, які виконали всі види навчальної роботи, передбачені силабусом навчальної дисципліни і набрали за результатами поточного контролю не менше 60 балів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования.
2. Гаевський Б.А. Сучасна українська політологія. К., 1999.
3. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політологія : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2019. 348 с.
4. Голиков А. Г. Феномен Керенского. *Отеч. история*. М., 1992. N 5. С. 60–73.
5. Голобуцкий А. П., Шевчук О. Б. Электронное правительство. Киев : УМС-Атлант, 2002. 170 с.

6. Дюверже М. Политические партии / Пер. с франц. М. : Академический Проект, 2000. 538 с.
7. Концепція національної безпеки України. *Розбудова держави*. 1997. № 4.
8. Кухта Б. Основи політичної науки. Львів, 1997.
9. Кухта Б. Політична еліта і лідери. Львів, 1997.
10. Кухта Б. Феномен політичного лідера. Історичні силуети на тлі епох. Львів, 2000.
11. Лебедева М. М. Мирный и вооруженный пути развития современных конфликтов: Сравнит. анализ: (Методол. аспект) / Мос. гос. ин-т междунар. отношений (Ун-т). М., 1999. 51 с.: табл..
12. Левые в Европе XX века: люди и идеи / РАН. Ин-т всеобщ. Истории / под ред. Н. П. Комоловой, В. В. Дамье. М., 2001. 463 с.
13. Лийпхарт А. Формы, функционирование и конституционная технология современной демократии. Политическая наука. Проблема демократии в политической мысли XX столетия. М. : ИНИОН РАН, 1999. N 2. С. 48–53.
14. Литвиненко О. Інформаційна безпека – складова національного суверенітету. *Політика і час*. 1997. № 4.
15. Ліпкан В. А. Національна і міжнародна безпека в визначеннях та поняттях: навч. посібник. К. : Текст, 2006.
16. Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки : підручник. К. : КНТ, 2009.
17. Лозовицький О. Аура дуче: політичний портрет Беніто Мусоліні. *Людина і політика*. 2000. № 6. С. 37–44.
18. Луканов Ю. Третій президент (політичний портрет Л. Кучми). К., 1996.
19. Брегеда А. Ю. Основи політології. К., 1997.
20. Марчук П. Політологія: Матеріали до семінарських занять. Тернопіль, 1998.
21. Миронов А. С. Раздувай и властвуй. М. : Добросает, 2001. 216 с.
22. Неліпа Д. В. Системний аналіз політології: підручник. К. : Центр учбової літератури, 2019. 304 с.

23. Олефір І. В. Генезис інформаційного суспільства. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Серія: Політологія. Соціологія. Право. 2018. № 1 (37). С. 23–27.
24. Политическая наука: новые направления / Под ред. Р. Гудина. *Политическая наука. Зарубежная политология в XX столетии*. М. : ИНИОН РАН, 2001. № 2. С. 94-111.
25. Политические институты на рубеже тысячелетий: XX в. - XXI в. / В. И. Борисюк, Г. И. Вайнштейн, И. Е. Городецкая и др.; Отв. ред. К. Г. Холодковский. Дубна: Феникс+, 2001. 478 с.
26. Політологія : навч. посібник / М. П. Гетьманчук, В. К. Гришук, Я. Б. Турчин та ін.; за заг. ред. М. П. Гетьманчука. К. : Знання, 2011. 415 с.
27. Політологія : навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ-I-IV рівнів акредитації / за ред. д-ра політ. н. Н. М. Хоми. Львів : Новий Світ 2000, 2014.
28. Політологія : навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів : ПП «Арал», 2018.
29. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України № 2411-VI від 01.07.2010 (Документ 2411-17, чинний, поточна редакція – від 30.11.2017, підстава 2180-19) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>
30. Про міжнародні договори України: Закон України № 1906-IV від 29.06.2004 (Документ 1906-15, чинний, поточна редакція – від 20.07.2014, підстава 1323-18). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>
31. Про основи національної безпеки України: Закон України № 964-IV від 19.06.2003 (Документ 964-15, чинний, поточна редакція – від 09.05.2018, підстава 2163-19). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
32. Про проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради України, Акт № 1427-XII від 24.08.1991 (Документ 1427- 12,

- поточна редакція – від 24.08.1991). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>
33. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України № 183/98-ВР від 05.03.1998 (Документ 183/98-вр, чинний, поточна редакція – від 31.12.2014, підстава 43-19). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80324>
  34. Рущенко І. Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога. Х. : ФОП Павленко О. Г., 2015.
  35. Сазанов М. Політологія. Харків, 1998.
  36. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Харків: Фоліо, 2017
  37. Скиба В. Вступ до політології: Екскурс в історію прав.-політ. думки. К., 1996.
  38. Теорія політики: підручник / Денисенко В. М., Бліхар В. С., Требін М. П. та ін. Львів : Ліга-прес. 2015.
  39. Тетарчук І. В. Політологія. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. К. : Центр учбової літератури, 2019. 160 с.
  40. Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – 2004 / Редколег.: А. С. Гальчинський та ін. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2015.
  41. Циганов В. В. Національна безпека України: навч. посібник. К. : Національна академія внутрішніх справ України, 2004.
  42. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем. Львів, 2001.
  43. Шляхтун П. Політологія (теорія та історія політичної думки). К., 2002.
  44. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія : підручник. К. : Центр учбової літератури, 2020. 500 с.